

Сўнги ўн йилликларда тил сибати соҳасида бир қатор қарашларнинг ўзаро қарши кираши кузатилади. Бу эса ўзбек тили раванглиги, асосан унинг лексикасига таъсир этганини айтади. Шўролар Иттифоқининг кенг ҳудудларида рус тили миллатлараро муоамала тилга айланганлиги тўғрисида факат тилшунос олимлар, фирқа ходимлари, давлат аппарати хизматчилари ва бошқа шахслар баъзан тўғри, баъзан эса нотўғри, бир-бирига зид бўлган ҳулосалар чиқариб келдилар.

Сўнги бир, бир ярм йил ичида «фундаментал» эга бўлган сўзлардан мисоллар келтирилди. «Ёш ленинчи» рўзномасида: республика — жумҳурият, совет — кенгаш, Верховий Совет — Олий Кенгаш, Президиум — Раёсат, газета — рўзнома, обуначи — муштарий, область — вилоят, район — ноҳия, рождение — таваллуд, фонд — жағғарма, французский — фаранг, процент — фоиз, редакция — тахририят, редакционная коллегия — тахрир хайъати, партия — фирқа, студент — талаба, студентство — талабалик, учреждение — мақдас, Совет Министров — Вазирлар Мақдаси, доклад — маъруза ва бошқалар кенг қўлланапти. Бунга телевидение — ойнаи жаҳон атамасини ҳам қўшиш лозим. Мазкур атамалар ҳақида содир бўлаётган эртак ва ривоят қарамонларини кўрсатувчи афсонавий кўзгу Алишер Навоий даврида ҳам қўланган.

Матбуотда ўзбек тили лексикаси асосида янгидан яратилган: союз — уюшма, кризис — танглик, учебное заведение — олий билимгоҳ, высшее учебное заведение — олий билимгоҳ, вожатый — етакчи, старший пионервожатый — кашофларнинг бош етакчиси, пионерская лагерь — оромгоҳ, колхоз — жамоа ҳўжалиги, совхоз — давлат ҳўжалиги ва бошқа атамалар шулар жумласидандир.

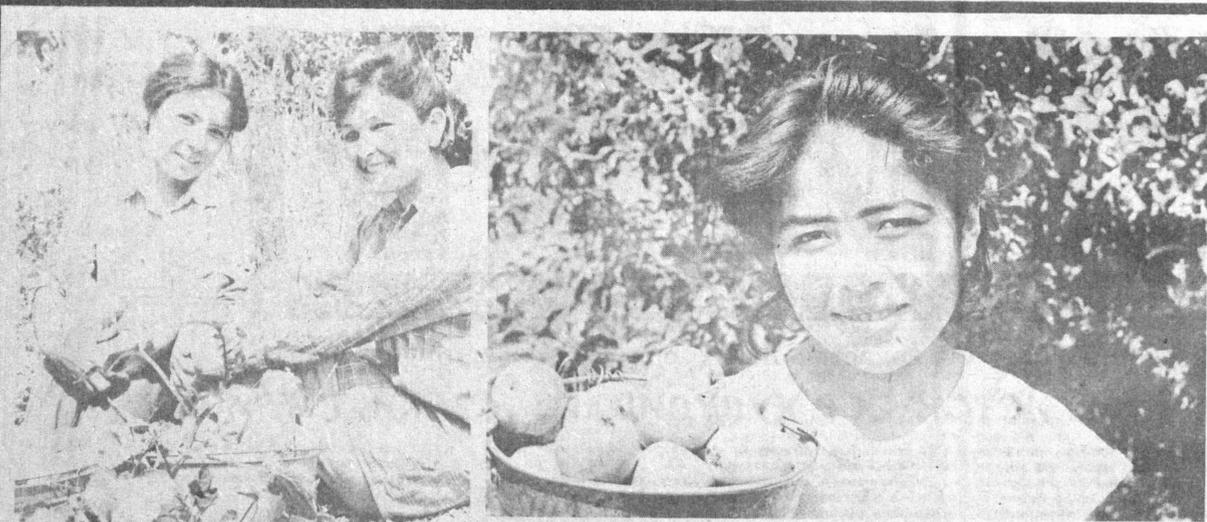
Тил бойлиги— халқ мулки

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, кўпгина сўзлар маъносини кенгайтириш (яъни маъно бериш орқали) яратилган. Масалан, бунга фонд — жағғарма, территория — ҳудуд, проблема — муаммо, авторитетный — мўтабар сингари сўзларни кўрсатиб ўтиш мумкин. Шу билан бир қаторда тилга менежер, менежмент, маркетинг, тикорат (коммерция), бозор иктисодиёти (рыночная экономика) сингари бошқа янги-янги сўзлар кириб келмоқда. Ўзбекистон ССЖ (Ўзбекистон ССР), ССЖИ (СССР), ЛКЕИ (ЛКДСМ), ЕТҚ (Ешлар ташкилотлари қўмитаси) — Комитет молодёжных организаций) сингари қисқартма сўзлар матбуотда пайдо бўлиши янглик ҳисобланади. Шу билан бирга Марказий Қўмита, Марказий Комитет, Комфирқа ва Компартия атамалари ҳам қўлланиши уярқайди.

Ниҳоят, 20-йилларда кенг қўлланиб келган жуғробий йил қатор номлар ҳам қайтадан истеъмолга кириб бораётганини таъкидлаш керак. Жумладан, Оврупо (Европа), Амрико (Америка), Олмоня (Германия) ва бошқаларни кўрсатиб ўтиш мумкин.

Мана шу келтириб ўтилган мисоллар жумҳурият, шу жумладан, ёшлар ўзбек матбуоти тил тўғрисидаги қонуний рўёбо қикаришга, тил лексика таркибинин боийтишга фол қўшилганлигидан гувоҳлик бериб турибди. Хулоса қилиб айтганда тилимизнинг бойлиги халқимизнинг ҳақиқий мулкига айлиб қолмишига эришиш учун тўғри йўлдан бораётганлигидан далолат беради.

Р. ТӨШМУХАМЕДОВА,
Ўзбекистон ЛКЕИ МҚ жумҳурият ёшлар олий билимгоҳининг доценти.

Бунёдкор талаба

ШИЖОАТЛИ КУНЛАР ЗАВҚИ

Ким нима деса десинку ёзи таътил чоғида бунёдкорлик отрядлари сафида ишлашнинг ўзига хос завқи бор. Ҳўжаобор ноҳиссидаги тибийот билим юртининг 420 нафар талабаси ноҳиядаги деҳқончилик-саноати номбинати ҳудудида ёзи таътилин ўтнашига қарор қилдилар.

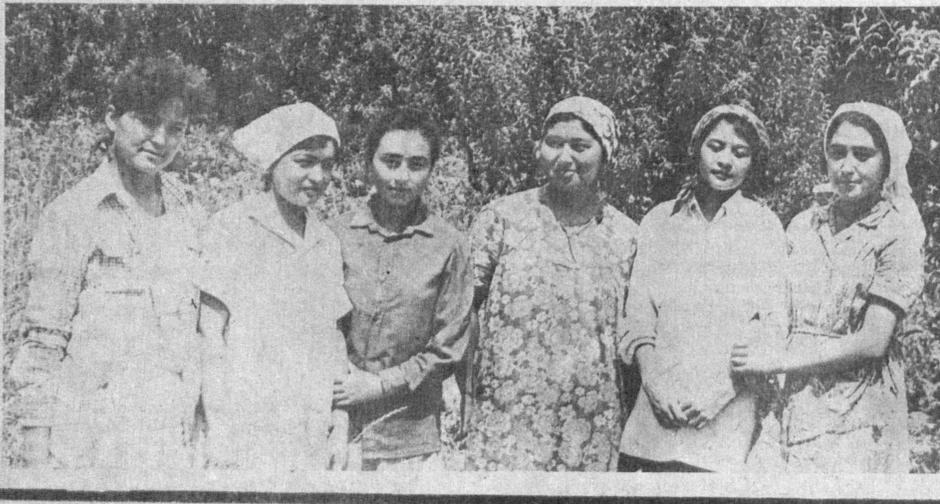
— Қизларнинг ҳар бири, — таъинлайди отряд командри Баҳром Тоқибов, — нунга 400-450 килограммдан олма, олхўри теримиқда.

Деҳқончилик-саноати номбинати болларидан йиғиштириб олинган махсулот пешма-пеш заводга юборилапти. Шундоққина ҳўжалик ҳудудида мевачева қайта ишланиб консерва қилинапти.

А. МИРЗАҲОНОВ,
«Ёш ленинчи» мухбири.

СУРАТЛАРДА: Ҳўжаобор тибийот билим юрти талабалари ёзи таътилда.

Муаллиф суратга олган.

ЎТ БАЛОСИ...

ЎТ Учирши қисмини дарҳол обдиға турғазди. Орадан бир неча дақиқа ўтар-ўтмас улар ёнғин чиққан жойга етиб келипти. Ёнғин жуда жиддий тус олганини аниқиб, ёрдан қачонки, Онтариб, Киров ноҳиялари қисмларидан ўт ўчирувчилар етиб келипти.

Тошкент осмонини қоп-қора бурйираган тўтун Т. Шевченко кўчасидаги 8-ўйда чиққан ёнғин оқибатида қолган эди. Даҳшатли оловни ўчиришга наъта кучлар жалб қилинди. Жангчилар маҳорат билан ёнғинни бартафар қилишти ва бир қанча шу ўйда истиқомат қилувчиларни беҳавотир жойга олиб чиқдилар. Ёнғин чиққан ҳондон эънисини бошига оғир кулфат тушти. Бу ачинарли ҳодисанинг сабаби жуда оддий. Хонадон эъғиси кир ювиш воситаси сифатида бензин қўллаши оқибатида портлаш рўй берган.

А. АҲМЕДОВ,
Ўзбекистон ССЖ Ички ишлар вазирилик ёнғиндан муҳофаз қилиш бошқармасининг давлат инспектори.

Халқ табobati ДАВОЛОВЧИ МУАЛЛИМ

Бионур билан таъсир этувчи Ақром Йўлдошев ҳақида у билан танишмасамдан уч ойча бурун хикоя қилиб беришган эди. Юз эшитгандан бир кўрган афзалда. У ота-онаси бола-чақаси билан яшайдиган Озод кўчасининг ўн ўқиниқини хонадонига бордик. Бостирма тағида беш-ун чоғи онад навбат кўтиб турган эди. Ичкарида Ақром опаси Қаромат билан беморларни қабул қилар, оналари Сарвар хола келувчиларни навбатта ёзар, кираб-кикувчилар орасида тартиб сақлаб турарди.

1979 йил Белгороддаги муаллимлар тайёрлаш олий билимгоҳининг ётоқхонасида дам олиб ётган Ақром онасининг товушидан серкал тортиди. Овоз тўғри пастдан келатганидек эди. Шунинг учуни у пардани суриб, деразадан куйига бўйлади. Ҳаво одатдагидек салқин, агроф шовқинга кумилган. Дарахлар олдидан тўтун кўтарган онаси, опаси ва отаси унга қараб жилмайиб туришарди. Ақром халигача нега уларнинг истиқболига югурмаганига ҳайрон қолади. Ҳеч нарса бўлмагандек кароватига қўзилди ва бир неча сониядан сўнг турдида шониб пастга қаради: боийн жойда ҳеч ким йўқ эди. Навбатчидан суринтирди. Уни биров йўқламаган. Уйга ҳабар қилди, улар ҳатто ўғиллари олдиға келиш таррадулида ҳам эмас. Шу-шу нарса сирлигича қолаверди.

Орадан ўн йил ўтди. 1989 йил декабри. Марказий телевидениенинг «Нигоҳ» программасини томоша қилаётган Ақромнинг чап қўли қизиб неса бошлади. Увқиниди деса, тушпа-тузук ҳаракат қилаётган Синаш учун ўхшаб ётган хотини Раисанинг пешонасига қичиллаштириб турди. Бир неча дақиқадан сўнг боийн қизиб негган аёли безовталанди уйбонди.

— Мендан дастлаб шифо тошларлар — аввало ўзим, ота-онам, беш йилдан буйи ҳеч қаерда ишломлаётган Нурали акам, болаларим бўлди. Одамларни даволай бошладим, ўзимни тўрт-беш йилдан буйи қинаб келатган фарин бўлдим. Мени, Нурали акам, Қаромат опанин ўйлай-ўйлай фалаж бўлиб, чап қўли, чап оёғи ишламай, тили тортилиб қолган отамни даволадим. Болаларини тўшани ҳўл қилиб чиқшдан халос қилдим, — дейди Ақром.

Ха, бир умр тергов, ички ишлар органларида яхши давоимларда ишлаган Нурали ака саббэвз қон босими кўтарилиши, юрак силқиниб, оёқ ости совотиқшдан безовта бўлиб юрди. Унинг иши ниҳоятда масъулиятли эди. Аммо ишдан ҳам, мансабдан ҳам воз нечиша мажбур бўлди. Қарангки, беш йил чекан азоби уяланиш берган сақиза сенсидан сўнг даф бўлди, қўяди. Одамларни даволаётган

Ваъзи кўнгилсиз ҳодисалар гоҳида ўзи мизнинг эътиборинингиз ва бепарволикимиздан келиб чиқади. Кичкина ўқиндан қанчадан-қанча тайёр махсулотлар, турар жой бинолари аданга ячид қолиб, кўли кўча совурилади. Бундай ачинарли ҳодисаларнинг жумҳуриятимизда кўпайиб бориши ҳаммаи ташвишга солмоқда. Ёнғиндан муҳофаз қилиш ходимлари томонидан қиланётган чора-тадбирларга ва ҳаракатларига қарамай, шу ўтган етти ой ичида 13 миңг 400 дан эънд ёнғин содир бўлганлиги наъд этилди.

Содир бўлаётган ёнғиннинг ҳар санкизасидан бирида одамлар жағранипти да болаларимизнинг умрига зомин бўлмоқда. Ёнғинларнинг кўпчилиги асосан газ асбобларидан фойдаланишда эътиборсизлик туфайли, болаларнинг олов билан ўйнашлари, элвстр жиҳозларини нотўғри ишлатиш, кичик асбобларнинг носозлиги, кўриб қолган ўт-ўялларни ёнқи оқибатида ана шундай кўнгилсиз воқеалар кўплаб тақоррланапти.

2 август соат 2 дан 40 дақиқа ўтанда Тошкент шаҳри Ақимал Исромов ноҳиссида Дурбек, 1-ор қўчаси 21-ўйда ёнғин содир бўлди. Бу хунук воқеа Ақимал Исромов ноҳия

ТАН ОЛИШМОҚЧИ ЭМАС
ТОКНО, 28 август. Токио Молдова Совет Иттифоқидан мустақил бўлганини ҳоорича тан олиш ниятида эмас. Япония вазирлар мақдасининг беш котиби Мисодзи Сакамото бу ерда журнал-листлар билан учрашувда шуларни айтди.

У мазкур жумҳурият ўз тарихи билан Латвия, Литва ва Эстониядан фарқ қилишини таъкидлади. Токио бундан аввалроқ бу жумҳуриятларнинг мустақиллигини тан олишга тайёр эканлигини айтган эди. Хўкумат расмий вакили Япония ҳозирги шаорнида Молдова Олий Кенгаши қабул қилган мустақиллик декларациясини баҳолай олмаслигини уқтирди.

В. ТОЛОВНИН,
(ТАСС мухбири).

XX АСР КУЧАДАЛИГИ

БЕРЛИН. Бу ерга Москва шаҳри ҳокими Гавриил Попов расмий таъриф бурюди. Таъриф дестурига Москва билан Берлин ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани имзолаш, Берлиннинг хўкром бургомейстри Эверхарт Динген билан музокара оlib бориш, савдо-саноат ва жамоат доиралари вакиллари билан учрашиш киритилган.

КАНАДАНИНГ НИЯТИ
Канада гарчи Болтиқбўйи жумҳуриятлари билан дипломатия муносабатлари ўрнатишга тайёр эканлиги маълум қилган бўлса-да, Украина ва Молдова мустақиллигини тезда тан олиш ниятида эмас. Канада ташқи ишлар вазириликнинг вакили Скотт Маллин шу ҳақда гапирди. Мазкур масалаға ёндашувдаги фарқ шундан иборатки, деди у, Оттава Литва, Латвия ва Эстониянинг Совет Иттифоқига киришини ҳеч қачон тан олмаган, бошқа жумҳуриятларга эса ҳамма вақт унинг таркибий қисми сифатида қараган эди.

С. Маллин Канада дипломатлар Болтиқбўйи жумҳуриятларнинг вакиллари билан дипломатия вакиллари билан бир-бирига юбориш билан боғлиқ масалаларни муҳома қилиш учун шу ҳафтада Москвага учрашдиларини ҳам айтди. Яқинда АҚШ-га борган бош вазири Брайан Малруни Болтиқбўйига ташқи савдо вазири Майкл Уилсонни юборётганини маълум қилди.

В. ВАСИЛЕЦ,
(ТАСС мухбири).

ХАБАРЛАРДА ОЛАМ НАФАСИ

ЛОНДОН. Буюк Британия бош вазири Жон Мейжор сентябрь кўни Совет Иттифоқида қисқа таъриф бурюди. Сешанба кўни маълум бўлишича, Британия ҳўкумати бошчилиги расмий таъриф билан Пекингга бораётиб Москвага ўтаб ўтди. Хабар қилинишича, Мейжор СССР Президенти Михаил Горбачев, РСФСР Президенти Борис Ельцин, шунингдек, демократик ҳаракат раҳбарлари билан музокара ўтказди. Бош вазири Болтиқбўйи жумҳуриятлари вакиллари билан ҳам учрашини истисно этилмапти.

БЕРЛИН. Бу ерга Москва шаҳри ҳокими Гавриил Попов расмий таъриф бурюди. Таъриф дестурига Москва билан Берлин ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани имзолаш, Берлиннинг хўкром бургомейстри Эверхарт Динген билан музокара оlib бориш, савдо-саноат ва жамоат доиралари вакиллари билан учрашиш киритилган.

НЬЮ-ЙОРК. Иккита шўро «МИГ-29» қирувчи тайёрса ва «ИЛ-76» транспорт тайёрсаи намойиш училларини ўтказиш учун АҚШга келди. Бу тайёрлар Амриқога 19 август кўни келиши керак эди, лекин СССРда давлат тўнтарини қилишга уриниш содир бўлгани сабабига АҚШ маъмуриятини таъбирларнинг келишига рўхсат берилмаган эди. Энди, Совет Иттифоқидан қонуний ҳўкумат тикланганидан кейин, Амриқо тўмони бу тақдирни бекор қилди.

МОНТРЕАЛ. Бу ерга Москва шаҳри ҳокими Гавриил Попов расмий таъриф бурюди. Таъриф дестурига Москва билан Берлин ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани имзолаш, Берлиннинг хўкром бургомейстри Эверхарт Динген билан музокара оlib бориш, савдо-саноат ва жамоат доиралари вакиллари билан учрашиш киритилган.

ВАЗИРЛАР МАҚДАСИ. 19 август кўни Совет Иттифоқидан мустақил бўлганини ҳоорича тан олиш ниятида эмас. Япония вазирлар мақдасининг беш котиби Мисодзи Сакамото бу ерда журнал-листлар билан учрашувда шуларни айтди.

ВАЗИРЛАР МАҚДАСИ. 19 август кўни Совет Иттифоқидан мустақил бўлганини ҳоорича тан олиш ниятида эмас. Япония вазирлар мақдасининг беш котиби Мисодзи Сакамото бу ерда журнал-листлар билан учрашувда шуларни айтди.

ВАЗИРЛАР МАҚДАСИ. 19 август кўни Совет Иттифоқидан мустақил бўлганини ҳоорича тан олиш ниятида эмас. Япония вазирлар мақдасининг беш котиби Мисодзи Сакамото бу ерда журнал-листлар билан учрашувда шуларни айтди.

ВАЗИРЛАР МАҚДАСИ. 19 август кўни Совет Иттифоқидан мустақил бўлганини ҳоорича тан олиш ниятида эмас. Япония вазирлар мақдасининг беш котиби Мисодзи Сакамото бу ерда журнал-листлар билан учрашувда шуларни айтди.

